

Єрмоленко Андрій Борисович

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри освіти дорослих та цифрових технологій
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, Україна

Денисова-Єрмоленко Анастасія Володимирівна

доктор філософії у галузі знань «Освіта / Педагогіка»,
заступник директора з навчальної роботи
Білоцерківський фаховий коледж сервісу та дизайну, Україна

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ В ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Сьогодення висуває нові виклики до системи освіти України, які загострюють проблему освітніх втрат серед здобувачів освіти. Пандемія COVID-19, повномасштабна війна, економічна криза та соціальна нестабільність значною мірою вплинули на безперервність, якість та доступність освітнього процесу. В особливо складному становищі опинилися здобувачі фахової передвищої освіти як молодь, яка водночас проходить етап особистісного становлення й професійної самоідентифікації, перехід від шкільного до дорослого життя в умовах невизначеності. Саме тому надзвичайної актуальності набуває соціально-педагогічний підхід до розв'язання проблеми освітніх втрат, з акцентом на цілісну підтримку студентів як у навчальному, так і в соціально-психологічному контексті.

Освітні втрати – це складне багатовимірне явище, яке охоплює зниження обсягу знань, навичок, мотивації, а також дезадаптацію студентів в освітньому середовищі та порушення комунікативних зв'язків. Вони можуть бути як явними (наприклад, зниження академічної успішності), так і прихованими (емоційна виснаженість, розчарування в освіті, втрата віри у власні сили, зниження рівня мотивації, соціальної та емоційної стабільності). Ці прояви посилюються в умовах вимушеного переміщення, відсутності стабільного життєвого середовища, економічних труднощів родин та психологічного тиску, зумовленого військовими діями. Крім цього, студенти коледжів часто не мають достатнього досвіду саморегуляції чи навичок подолання стресу, тому втрачають здатність до системного навчання та планування майбутнього [1].

Ситуація в якій сьогодні опинилися здобувачі освіти характеризується відносною адаптацією до умов перманентного стресу у порівнянні з початком

повномасштабного вторгнення. Проте, наявність тривалих кризових умов призводила до емоційного виснаження та потреби в розробці ефективних стратегій психологічної та соціальної підтримки. Дослідження проведені на базі Білоцерківського фахового коледжу сервісу та дизайну свідчать, що перехід до змішаної форми навчання неоднозначно сприймався студентством. Так 50,3% опитаних вказали на наявність негативних емоцій, 42,8% – оцінили свої емоції як позитивні, тоді як 6,9% респондентів повідомили, що не відчували ні позитивних, ні негативних емоцій у зв'язку з переходом на такий формат освіти (рис. 1) [2].

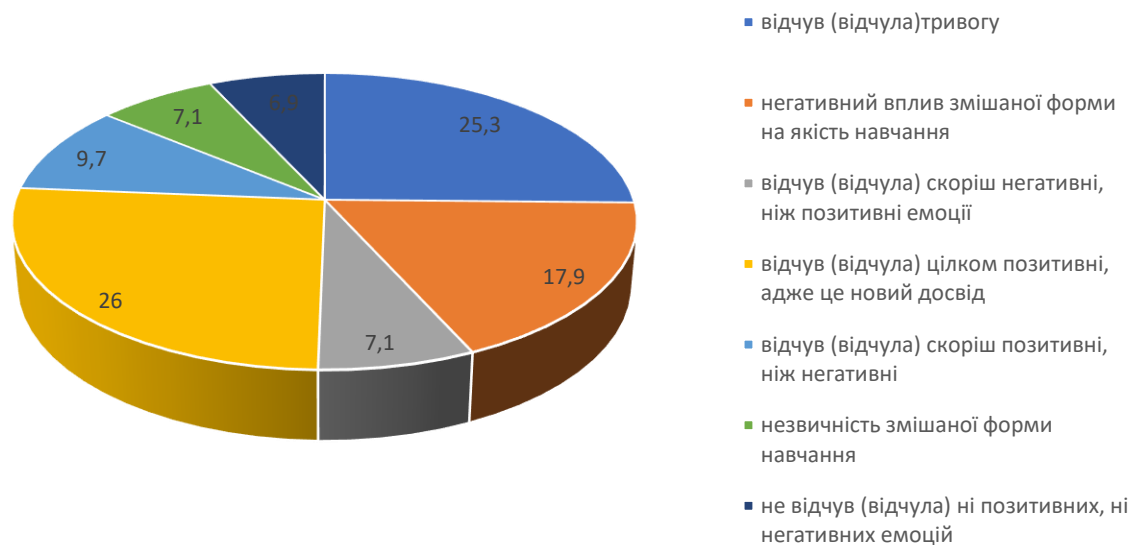

Рис. 1 Відповіді на питання «Які емоції Ви відчули під час переходу на змішану форму навчанням?»

Головним чинником, що впливав на психоемоційний стан здобувачів фахової передвищої освіти була надзвичайність ситуації та нестабільність освітніх форматів – постійні переходи між дистанційною, очною та змішаною формами навчання. Невизначеність поточного моменту підсилювалась відсутністю чітких перспектив повернення до «звичного ладу життя».

Причини освітніх втрат серед здобувачів фахової передвищої освіти є багатофакторними. До них належать:

- тривала ізоляція під час дистанційного навчання;
- обмеженість доступу до цифрових ресурсів;
- психологічний стрес, пов'язаний з воєнними діями;
- соціальна незахищеність, матеріальні труднощі;
- відсутність сталих механізмів індивідуальної підтримки.

Ці чинники не лише ускладнюють навчання, але й сприяють соціальній дезадаптації, що може призвести до передчасного припинення освіти або девіантних форм поведінки.

Соціальний педагог у коледжі є одним з ключових фахівців, відповідальних за соціальну інтеграцію та психологічне благополуччя студентів. Він виступає посередником між студентом, закладом освіти, родиною та соціальним середовищем. Його завдання – створення умов для успішної соціалізації та навчання студентської молоді, запобігання соціальним ризикам, формування інклюзивного і підтримувального освітнього середовища.

Діяльність соціального педагога не обмежується лише консультаційною підтримкою, а охоплює широкий спектр діяльності, спрямованої на запобігання та мінімізацію освітніх втрат. Відповідно до свого функціоналу, він:

- здійснює соціально-педагогічну діагностику причин труднощів у навчанні;
- формує індивідуальні програми підтримки студентів;
- координує міждисциплінарну взаємодію (викладачі, психологи, адміністрація, служби у справах молоді);
- організовує просвітницьку й профілактичну роботу серед студентів;
- налагоджує партнерство з батьками й громадськими організаціями [3].

Ефективною формою роботи є менторські програми, коли старші або успішні студенти допомагають молодшим адаптуватися до умов навчання, формують у них позитивні освітні установки. Соціальний педагог також бере участь в організації дозвілля та позанавчальної активності, що сприяє формуванню спільноти та зміцненню соціального капіталу здобувачів освіти. Окрім безпосередньої підтримки, соціальний педагог виконує й важливу функцію адвокації прав студентів на рівний доступ до якісної освіти та сприятливі умови розвитку.

Ефективна робота соціального педагога в умовах подолання освітніх втрат передбачає використання сучасних методів і технологій. До них належать:

- індивідуальні консультації, що дають змогу глибше розкрити проблеми кожного студента та знайти дієві шляхи підтримки;
- групові форми роботи (тренінги, бесіди, арт-терапія), які формують довіру в колективі та зменшують відчуття ізоляції;
- проектна діяльність, що дозволяє студентам проявити активність, реалізувати себе в суспільно значущій діяльності;

- системна профілактика девіантної поведінки, вигорання, булінгу, емоційної дестабілізації;

- використання цифрових платформ для супроводу студентів, зокрема онлайн-консультацій, формування індивідуальних освітніх маршрутів.

Такі підходи дозволяють не лише компенсувати втрати, але й активізувати внутрішній потенціал молоді.

Один із ключових принципів соціально-педагогічного супроводу – мультидисциплінарність. Подолання освітніх втрат неможливе без партнерської взаємодії між соціальним педагогом, викладачами, психологом, керівництвом закладу, а також зовнішніми суб'єктами – органами місцевого самоврядування, службами у справах дітей, громадськими об'єднаннями. Ця співпраця дозволяє вибудувати системну підтримку, що охоплює всі аспекти життя студента – від академічного до особистісного.

Спільна робота дозволяє забезпечити комплексну допомогу: від психологічної підтримки до юридичного й матеріального захисту. Такий підхід забезпечує системність і сталість впливу, що є критично важливим у період відновлення та адаптації.

Висновки. Соціально-педагогічний аспект подолання освітніх втрат є одним із визначальних чинників забезпечення цілісного освітнього розвитку молоді в сучасних умовах. Соціальний педагог – не лише фахівець з підтримки, а й провідник змін, здатний впливати на середовище, формувати довіру та мотивацію до навчання, згуртовувати колектив і сприяти особистісному становленню кожного здобувача освіти.

Подальший розвиток соціально-педагогічної підтримки в системі фахової передвищої освіти має базуватися на принципах партнерства, міжгалузевої взаємодії, інноваційності та гуманізму. Лише за таких умов можливо не лише подолати освітні втрати, але й сформувати стійкі освітньо-професійні перспективи для української молоді.

Список використаних джерел:

1. Денисова-Єрмоленко А.В., Єрмоленко А.Б. Стратегії подолання освітніх втрат. *Вісник Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. академіка С. Дем'янчука. Серія «Педагогіка і психологія»*. Вип. 1.2025. С. 127-146.
2. Лебединцева В.І. Психологічні особливості сприйняття дистанційного навчання здобувачами фахової передвищої освіти: кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» / наук. керівник Н.Г. Торба. Біла Церква: БІНПО, 2025. 148 с.
3. Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України: Наказ МОН України від 22.05.2018 № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#top> (дата звернення: 01.05.2025).